

INFORMATYZACJA POSTĘPOWANIA ARBITRAŻOWEGO

Aneta Małgorzata Arkuszewska

INFORMATYZACJA POSTĘPOWANIA ARBITRAŻOWEGO

Aneta Małgorzata Arkuszewska

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Rzeszowski

Stan prawny na 1 marca 2019 r.

Recenzent

Dr hab. Łukasz Błaszczak, prof. nadzw. UWr

Wydawca

Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący

Joanna Ołówek

Opracowanie redakcyjne

Małgorzata Masłowska

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Łamanie

Wolters Kluwer Polska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2019

ISBN 978-83-8160-455-0

ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Moim bliskim...

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Wprowadzenie.....	19
Rozdział I	
Pojęcie i ewaluacja sądownictwa arbitrażowego	33
1. Określenie sądownictwa polubownego.....	33
1.1. Tradycyjne pojęcie sądownictwa polubownego.....	33
1.2. Hipoteza pojęcia – arbitraż elektroniczny	39
2. Ewaluacja postępowania arbitrażowego	44
2.1. Sądownictwo polubowne jako postępowanie sądowe....	45
2.2. Sądownictwo polubowne jako postępowanie pozasądowe.....	47
2.3. Sądownictwo polubowne jako alternatywna metoda rozwiązywania sporów (ADR)	50
2.4. Sądownictwo polubowne jako internetowy sposób rozwiązywania sporów (ODR)	56
3. Podsumowanie.....	62
Rozdział II	
Funkcje sądownictwa polubownego a jego informatyzacja.....	65
1. Pojęcie funkcji i jej wymiar	65
2. Funkcja ochronna.....	73
3. Funkcja rozstrzygania konfliktów	77
3.1. Funkcja konsensualna	78
3.2. Funkcja kreatywna	80
4. Funkcja innowacyjna	82

4.1. Funkcja dokumentacyjna	87
4.2. Funkcja selekcyjna	88
5. Podsumowanie.....	89

Rozdział III

Infrastruktura komunikacji elektronicznej w arbitrażu	91
1. Pojęcie infrastruktury komunikacji elektronicznej	91
2. Dostęp do sieci	96
3. Koniunktura nowych technologii jako narzędzi sądownictwa polubownego	99
3.1. Internet – strumień działań interaktywnych.....	99
3.2. Instrumenty elektroniczne wykorzystywane w arbitrażu – nowa jakość.....	103
4. Bezpieczeństwo informacji przy zastosowaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej.....	106
5. Podsumowanie.....	111

Rozdział IV

Wpływ informatyzacji na zasady, cechy i postulaty postępowania arbitrażowego.....	113
1. Pojęcie zasad postępowania cywilnego.....	113
2. Zasady i postulaty postępowania arbitrażowego.....	122
3. Zasady postępowania arbitrażowego.....	125
3.1. Zasada równości stron a wykorzystanie środków komunikacji elektronicznej.....	125
3.2. Zasada bezpośredniości.....	143
3.3. Zasada ustności i pisemności	153
3.4. Zasada poufności arbitrażu	165
4. Formalizm (umiarkowany) postępowania arbitrażowego....	186
5. Postulaty postępowania polubownego	197
5.1. Szybkość, sprawność i efektywność arbitrażu	197
5.2. Transparentność i intuicyjność systemów informatycznych.....	218
6. Podsumowanie.....	222

Rozdział V

Umowy wykorzystujące środki elektroniczne w arbitrażu.....	225
1. Charakter prawny i aspekty formalne zapisu na sąd polubowny	225
1.1. Istota zapisu na sąd polubowny.....	225
1.2. Charakter prawny umowy o arbitraż	232
1.3. Forma zapisu na sąd polubowny	243
1.3.1. Forma pisemna zapisu na sąd polubowny	246
1.3.2. Forma elektroniczna umowy o arbitraż	256
1.3.3. Forma dokumentowa zapisu na sąd polubowny...	265
1.3.4. Ograniczenie zastosowania formy dokumentowej zapisu na sąd polubowny.....	277
1.3.5. Klauzula arbitrażowa przez odesłanie.....	282
1.3.6. Zapis na sąd polubowny zawarty poprzez stronę internetową	284
1.3.7. Forma następczych czynności zawartego zapisu na sąd polubowny	291
1.3.8. Forma zapisu na sąd polubowny w aktach prawa międzynarodowego.....	299
1.3.9. Skutki niezachowania formy zapisu na sąd polubowny.....	307
2. Zautomatyzowane umowy arbitrażowe.....	309
3. Umowy fakultatywne dotyczące postępowania przed sądem arbitrażowym.....	311
4. Podsumowanie.....	315

Rozdział VI

Zagadnienie i rodzaj elektronicznych czynności w arbitrażu	319
1. Problematyka elektronicznych czynności w arbitrażu	319
2. Ogólne założenia podziału czynności w arbitrażu.....	326
3. Rodzaje elektronicznych czynności w arbitrażu.....	328
4. Podsumowanie.....	330

Rozdział VII

Czynności elektroniczne inicjujące postępowanie przed sądem polubownym.....	333
1. Moment wszczęcia postępowania arbitrażowego.....	333

1.1. Wezwanie na arbitraż	333
1.2. Skutki materialnoprawne i procesowe wszczęcia postępowania arbitrażowego	340
1.2.1. Skutki materialnoprawne wszczęcia postępowania.....	340
1.2.2. Skutki procesowe wszczęcia postępowania	351
2. Elektroniczne pisma procesowe	352
2.1. Pozew i odpowiedź na pozew	352
2.1.1. Pojęcie pozwu i odpowiedzi na pozew w arbitrażu	352
2.1.2. Termin wniesienia pozwu i odpowiedzi na pozew	355
2.1.3. Forma pozwu i odpowiedzi na pozew	356
2.2. Skarga wnoszona poprzez internetową platformę ODR.....	361
2.3. Dokumenty (elektroniczne) dołączane do pierwszych pism	363
2.4. Powództwo wzajemne	368
3. Podsumowanie.....	369

Rozdział VIII

Przebieg elektronicznego postępowania arbitrażowego	371
1. Miejsce elektronicznego postępowania arbitrażowego.....	371
1.1. Ustalenie miejsca arbitrażu.....	371
1.2. Siedziba arbitrażu w postępowaniu polubownym prowadzonym za pomocą środków komunikacji elektronicznej	379
2. Doręczenia elektroniczne w arbitrażu.....	385
2.1. Założenia ogólne doręczeń w postępowaniu arbitrażowym.....	385
2.2. Sądowe doręczenia elektroniczne.....	388
2.3. E-doręczenia w postępowaniu arbitrażowym.....	394
3. Elektroniczne postępowanie dowodowe	400
3.1. Ogólne założenia czynności dowodowych	400
3.2. Przedstawienie i dopuszczenie dowodów	405
3.3. Umowy dowodowe	409
3.3.1. Charakter prawny umów dowodowych	409

3.3.2. Umowy dowodowe w arbitrażu	418
3.4. Dowody o charakterze elektronicznym	422
3.4.1. Dokumenty elektroniczne	422
3.4.2. Dowód ze strony internetowej	431
3.5. Przeprowadzanie dowodów na odległość	434
4. Elektroniczne posiedzenia sądu polubownego	441
5. Protokół elektroniczny.....	447
6. Podsumowanie	454
Rozdział IX	
Zakończenie postępowania arbitrażowego	457
1. Merytoryczne zakończenie postępowania.....	457
1.1. Wyrok sądu polubownego.....	457
1.1.1. Płaszczyzny orzekania i pojęcie wyroku w postępowaniu sądowym i arbitrażowym	457
1.1.2. Natura prawna wyroku sądu polubownego.....	467
1.2. Wydanie wyroku arbitrażowego	475
1.2.1. Obrady i głosowanie arbitrów (<i>online</i>).....	475
1.2.2. <i>Votum separatum</i>	482
1.2.3. Forma wyroku arbitrażowego.....	487
1.2.3.1. Forma pisemna wyroku arbitrażowego ...	490
1.2.3.2. Forma elektroniczna wyroku arbitrażowego	497
1.2.3.3. Konsekwencje prawne niezachowania właściwej formy wyroku arbitrażowego....	510
2. Polubowne zakończenie postępowania arbitrażowego.....	521
2.1. Ugoda w postępowaniu arbitrażowym	521
2.1.1. Ugoda zawarta w protokole lub odrębnym dokumencie	523
2.1.2. Ugoda w formie wyroku	529
3. Formalne zakończenie postępowania arbitrażowego	534
4. Podsumowanie	537
Zakończenie	543
Bibliografia.....	575

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne – publikatory

- Dz.U. – Dziennik Ustaw
- Dz.Urz. UE C – Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej – Seria C
- Dz.Urz. UE L – Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej – Seria L
- Dz.Urz. Min.Spr. – Dziennik Urzędowy Ministra Sprawiedliwości

Akty prawne

- BGB – Bürgerliches Gesetzbuch, 18.08.1896 [Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 4d des Gesetzes vom 18. Dezember 2018 (BGBl. I S. 2651) geändert worden ist]
- czeska ustawa o postępowaniu arbitrażowym dyr. ADR – Zákon z 1.11.1994, o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (zákon č. 216/1994 Sb) (aktuální znění z 30.09.2017, 296/2017).
- dyrektywa PE i Rady 2013/11/UE z 21.05.2013 r. w sprawie alternatywnych metod rozstrzygania sporów konsumenckich oraz zmiany rozporządzenia (WE) nr 2006/2004 i dyrektywy 2009/22/WE (dyrektywa w sprawie ADR w sporach konsumenckich) (Dz.Urz. UE L 165, s. 63)
- EKPC – Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)

- hiszpańska ustawa o arbitrażu – LEY 60/2003, de 23 de diciembre, de Arbitraje (Boletín Oficial del Estado z 26.12.2003 r., Nr 309, poz. 23646)
- japońska ustawa arbitrażowa k.c. – Arbitration law (Law No.138 of 2003)
- ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1025 ze zm.)
- konwencja europejska – konwencja europejska o międzynarodowym arbitrażu handlowym, sporządzona w Genewie dnia 21.04.1961 r., weszła w życie 7.01.1964 r., a Polska jest nią związana od 14.12.1964 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 270)
- konwencja nowojorska – Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 10.06.1958 r., weszła w życie 7.06.1959 r., a Polska jest nią związana od 1.01.1962 r. (Dz.U. Nr 9, poz. 41)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm.)
- k.p.c. z 1930 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 29.11.1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1950 r. Nr 43, poz. 394 ze zm.)
- nowozelandzka ustawa arbitrażowa
öZPO – Arbitration Act 1996, Public Act 1996 No 99
- Gesetz vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten (Zivilprozessordnung – ZPO). StF: RGBl. Nr. 113/1895
- p.p.m. – ustawa z 4.02.2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. z 2015 r. poz. 1792)
- pr. not. – ustawa z 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. z 2017 r. poz. 2291 ze zm.)
- p.u.s.a. – ustawa z 25.07.2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 2107 ze zm.)
- reg.sąd. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23.12.2015 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. poz. 2316 ze zm.)
- rozporządzenie eIDAS – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 910/2014 w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylające dyrektywę 1999/93/WE (Dz.Ur. UE L 257, s. 73)

- rozp. ODR – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 524/2013 z 21.05.2013 r. w sprawie internetowego systemu rozstrzygania sporów konsumenckich oraz zmiany rozporządzenia (WE) nr 2006/2004 i dyrektywy 2009/22/WE (rozporządzenie w sprawie ODR w sporach konsumenckich) (Dz.Urz. UE L 165, s. 1)
- słowacka ustawa o postępowaniu arbitrażowym – Zákon z 3.04.2002 o rozhodcovskom konaní (244/2002 Z. z.) (Časová verzia predpisu účinná od 01.01.2019)
- szwajcarskie – Switzerland's Federal Code on Private International Law, December 18, 1987 r., entered into force January 1, 1989, Cite as 29 I.L.M. 1244 (1990)
- prawo prywatne międzynarodowe – ustawa modelowa UNCITRAL z 1985 r. w sprawie międzynarodowego arbitrażu handlowego ze zmianami przyjętymi w 2006 r. (General Assembly Resolution 40/72 (11 December 1985), General Assembly Resolution 61/33 (4 December 2006))
- UModel – United Nation Commission on International Trade Law (Komisja ONZ do spraw Międzynarodowego Prawa Handlowego)
- UNICTRAL – ustawa z 23.09.2016 r. o pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich (Dz.U. poz. 1823)
- ustawa o ADR – ustawa z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2018 r. poz. 5)
- ustawa o SN – Codice di Procedura Civile Regno d'Italia 28.10.1940, n. 1443
- włoski k.p.c. – Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 05.12.2005 (BGBl. I S. 3202, ber. 2006 S. 431, 2007 S. 1781) zuletzt geändert durch Gesetz vom 18.07.2017 (BGBl. I S. 2745) m.W.v. 29.07.2017
- ZPO –

Pozostałe skróty

- AAA – The American Arbitration Association (Amerykańskie Stowarzyszenie Arbitrażowe)
- AUMCS – Annales Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej
- AUWr PPIA – Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji
- AUWr – Acta Universitatis Wratislaviensis
- Biul.SN – Biuletyn Biura Orzecznictwa SN

CBKE	- Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej
EBIB	- Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy
ECBKE	- Elektroniczny Biuletyn Naukowy Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej
GP	- Gazeta Prawna
EP	- Edukacja Prawnicza
EPU	- elektroniczne postępowanie upominawcze
HKIAAC	- Hong Kong International Arbitration Centre (Międzynarodowe Centrum Arbitrażu w Hong Kongu)
ICC	- International Chamber of Commerce (Międzynarodowa Izba Handlowa)
ICDR	- International Centre for Dispute Resolution (Międzynarodowe Centrum Rozwiązywania Sporów)
IPP TBSP UJ	- Internetowy Przegląd Prawniczy Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego
JoMS	- Journal of Modern Science
KIG	- Krajowa Izba Gospodarcza
KPP	- Kwartalnik Prawa Prywatnego
MoP	- Monitor Prawniczy
NP	- Nowe Prawo
OAC	- Online Arbitration Court
OSN	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna
OSPika	- Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
Pal.	- Palestra
PIIT	- Polska Izba Informatyki i Telekomunikacji
PiP	- Państwo i Prawo
PME	- Prawo Mediów Elektronicznych
POSAG	- Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
PPC	- Polski Proces Cywilny
PPH	- Przegląd Prawa Handlowego
PPiA	- Przegląd Prawa i Administracji
PPK	- Przegląd Prawa Konstytucyjnego
PS	- Przegląd Sądowy
PUG	- Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
reg. KIG	- regulamin Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej (KIG) w Warszawie
Rej.	- Rejent

SIL	-	Studia Iuridica Lublinensia
SP	-	Studia Prawnicze
SPE	-	Studia Prawno-Ekonomiczne
TPP	-	Transformacje Prawa Prywatnego
UJ	-	Uniwersytet Jagielloński
ZNUJ	-	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUR	-	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego

WPROWADZENIE

Jakość życia i standardy cywilizacyjne w najwyższym stopniu determinowane są przez poziom rozwoju nauki i zaawansowanie technologiczne danej epoki. Obecnie mamy do czynienia z „rewolucją informacyjną”, której zasięg i wpływ na społeczeństwo można porównać z rewolucją przemysłową. Rewolucja ta doprowadziła do wykreowania „społeczeństwa informacyjnego”, które znajduje się na odpowiednio wysokim poziomie rozwoju technologicznego, dla którego informacja jest jednym z cenniejszych i powszechnie wymienianym dobrem, intensywnie wykorzystywanym w życiu gospodarczym, społecznym, kulturalnym i politycznym, traktowanym jako szczególny zasób niematerialny, równoważny, a w niektórych przypadkach nawet cenniejszy od dóbr materialnych¹. Dla jego uczestników komputer, Internet i wszelkie techniki cyfrowe stają się jednym z najważniejszych aspektów funkcjonowania. Nowoczesna technologia, wymagająca nowych sposobów działania w wielu dziedzinach, stanowi obecnie jeden z głównych wyznaczników zachodzących zmian. Rozwój technologiczny wpływa na usprawnienie oraz udoskonalenie większości reakcji podejmowanych przez jednostkę. Najdonioślejszą rolę w tym względzie odgrywa rozwój tzw. technologii informacyjnej, którą można zdefiniować jako połączenie zastosowania rozwiązań informatycznych – w szczególności sprzętu komputerowego oraz oprogramowania – z technologicznymi rozwiązaniami komunikacyjnymi w celu dostarczenia nowoczesnych mechanizmów w umożliwiających dokonywanie działań związanych z przetwarzaniem danych.

---

¹ M. Kęsy, *Społeczeństwo informacyjne w rozwoju cywilizacyjnym ludzkości*, „Dydaktyka informatyki. Problemy i wyzwania społeczeństwa informacyjnego” 2011, vol. 6, s. 75.

Rozwojowi technologii informacyjnej towarzyszą przede wszystkim dwa podstawowe procesy – komputeryzacja oraz informatyzacja².

Internet i zaawansowanie technologiczne w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych znacznie zmieniły sposób prowadzenia działalności i doprowadziły do coraz powszechniejszego korzystania z elektronicznych środków komunikacji, ale i przechowywania danych w formie elektronicznej zamiast papierowej. Te rewolucyjne i innowacyjne aplikacje zostały w równym stopniu rozszerzone na system wymiaru sprawiedliwości w sposób, który transmutował pozasądowe techniki rozwiązywania sporów, aby zapewnić efektywność, uczciwość, szybkość, a także oszczędność procedowania. Ekspansja ta objęła również dziedzinę prawa, w tym prawo cywilne procesowe oraz sferę arbitrażu, wpływając i zmieniając, ale przede wszystkim usprawniając tradycyjne procedury arbitrażowe.

O ile dążenie do zastosowania technik teleinformatycznych w dziedzinie prawa cywilnego procesowego stworzyło potrzebę wprowadzenia nowych regulacji, o tyle źródłem informatyzacji postępowania arbitrażowego jest autonomia woli (wolność wyrażania woli) stron tego postępowania, które mogą same ustalić taki sposób prowadzenia postępowania.

Autonomię woli – prawo do podejmowania decyzji przez jednostkę, należy z jednej strony rozumieć jako ograniczenie ingerencji państwa w postępowanie poszczególnych obywateli inaczej niż przez wyraźny ustawowy zakaz czy nakaz, a z drugiej – jako pełne poszanowanie przez państwo wolnej woli czy też działań obywateli, które nie są objęte wyraźnymi zakazami lub nakazami (zgodnie z normami bezwzględnie obowiązującymi czy wymuszającymi swoje zastosowanie).

Autonomia stron, na której opiera się arbitraż, nie oznacza zupełnej dowolności działania stron, ale jest to swoboda w granicach wyznaczonych przez ustawodawcę. W sytuacji braku uzgodnienia między stronami takiego sposobu prowadzenia postępowania jego określenie

---

² A. Kościółek, *Elektroniczne czynności procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2012, s. 18.

ustawodawca przekazuje do dyspozycji sądu polubownego, który z zastrzeżeniem przepisów ustawy prowadzi postępowanie w taki sposób, jaki uzna za właściwy. W takim przypadku sąd polubowny musi posiadać odpowiednią infrastrukturę techniczno-informatyczną w celu zapewnienia prawidłowego, rzetelnego i opartego na równouprawnieniu stron procedowaniu. Założenie to wymaga dokonania zasadniczego przeglądu tradycyjnych instytucji arbitrażu, uwzględniając fakt, że zastosowanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych w postępowaniu arbitrażowym będzie dotyczyło przede wszystkim działań związanych z jego zainicjowaniem, wykonywaniem czynności w związku z toczącym się postępowaniem oraz jego finalizowaniem. Wynika to z faktu, że przed ukształtowaniem określonej instytucji prawnej niezbędne jest dysponowanie odpowiednio szczegółowym katalogiem wszystkich kwestii wymagających rozstrzygnięcia.

W poruszanych zagadnieniach prawnych nawiązano do instytucji procesowych wykreowanych wskutek inicjatyw mających na celu informatyzację postępowania sądowego. Analiza w tym zakresie uwzględnia dotychczasowe doświadczenia związane z informatyzacją wymiaru sprawiedliwości. Podkreślić przy tym należy, że skuteczność i efektywność danych rozwiązań wyrażana jest przede wszystkim potrzebą uzyskania pożądanego standardu podejmowanych przez instytucję arbitrażową rozstrzygnięć oraz gwarancji umożliwiających rzeczywistą ochronę interesów podmiotów postępowania przez zapewnienie odpowiedniego zorganizowania ogółu czynności tego postępowania. Ingerencja w założenia strukturalne procesu arbitrażowego obliuguje do dokonania analizy wartości instrumentalnych ustanawianych reguł i wskazania wpływu zastosowania nowych technologii również na założenia konstrukcyjne tego postępowania. Wymaga to zbadania interakcji, jaka zachodzi między wykorzystaniem nowoczesnych rozwiązań technicznych a modelem procesu arbitrażowego, w szczególności ustalenia, w jakim stopniu zmiany technologiczne kształtują oraz wyjaśniają poszczególne instytucje arbitrażowe, wyznaczają funkcje sądownictwa polubownego i implikują treść poszczególnych zasad oraz ich katalog.

Informatyzacja arbitrażu wiąże się z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, co pociąga za sobą potrzebę dookreślenia

pojęcia „arbitraż elektroniczny” – terminu, który powszechnie występuje w literaturze przedmiotu, jednak jest różnie definiowany. Większość z nich ujmuje go wyłącznie od strony cybernetycznej (technicznej), prowadząc do mobilnego jego podejścia, że proces arbitrażowy, który wykorzystuje mniej lub bardziej elektroniczną komunikację, może być mniej lub bardziej elektroniczny. Jednak aby proces mógł zostać zakwalifikowany jako system arbitrażu elektronicznego, zastosowane technologie informacyjne i komunikacyjne nie powinny być wykorzystywane jako proste narzędzia pomocnicze w procesie arbitrażowym, ale powinny być zintegrowane i wbudowane w sam proces oraz niezbędne dla jego właściwego funkcjonowania i administrowania.

Upowszechnianie się zaawansowanych technologii rozciąga się na interpretację procesów informatycznych stanowienia, stosowania i wykonywania prawa. Związane jest to z informatyzacją prawa i elektroniczną obrotu prawnego, przy czym informatyzacja traktowana jest jako ta powstała wcześniej, która doprowadziła do elektronicznej. W szerszym sensie informatyzacja odnosi się do czynności realizowanych na podstawie, w ramach i dla potrzeb prawa, a elektroniczna jest ich efektem. W węższym sensie informatyzacja odnosi się do działania instytucji prawnych (np. sądów), a elektroniczna dotyczy procedur prawnych, w tym sądowych³. Pojęcia „arbitraż elektroniczny”, „elektroniczna postępowania” lub „informatyzacja postępowania” stanowią jedną istotę, założenie tego postępowania i w konsekwencji sprowadzają się do wykorzystania środków komunikacji elektronicznej w procesie arbitrażowym.

Potrzeba przeanalizowania postępowania arbitrażowego, w którym wdraża się i wykorzystuje nowe technologie, wynika z braku kompleksowego spojrzenia w opracowaniach monograficznych na to zagadnienie przez pryzmat dyrektyw, funkcji i analizy konstrukcji w zakresie możliwości lub powinności przebiegu procesu arbitrażowego na poziomie wirtualnym. W polskiej nauce tematyka ta pojawia się w badaniach przyczynkarskich lub wąsko ujmujących ten temat opracowaniach mo-

---

³ J. Janowski, *Informatyka prawa. Zadania i znaczenie w związku z kształtowaniem się elektronicznego obrotu prawnego*, Lublin 2011, s. 154.

nograficznych, gdy tymczasem literatura zagraniczna (głównie anglojęzyczna) znacznie intensywniej zajmuje się wskazaną problematyką.

Powiązanie tradycyjnie rozumianego arbitrażu oraz nowoczesnych zdobyczy technologicznych prowadzi do powstania problematyki cechującej się wielopłaszczyznowym charakterem, co powoduje, że zagadnienie to należy rozpatrywać nie tylko w dziedzinie nauk humanistycznych, w której mieści się prawo, lecz także w sferze nauk ścisłych, obejmującej swoim zasięgiem szeroko rozumianą informatykę. Dlatego też rozprawa poza uwagami, które usytuowane są przede wszystkim w obszarze postępowania cywilnego dotyczącego sądownictwa polubownego, ale i regulaminów sądów arbitrażowych, zawiera również konieczne uwagi natury technicznej. W związku z powyższym całość zawartych w dysertacji uwag można umieścić nie tylko w dziedzinie prawa, lecz także w sferze tzw. prawa nowoczesnych technologii, traktowanego jako interdyscyplinarna dziedzina naukowa obejmująca cywilne, karne czy administracyjne aspekty zapisywania, przetwarzania i przesyłania danych elektronicznych⁴.

Badania teoretycznoprawne przedmiotu koncentrują się głównie na przepisach polskiego Kodeksu postępowania cywilnego. Niemniej jednak w celu dokładnego przeanalizowania omawianego zagadnienia należy odnieść się do źródeł prawa międzynarodowego, szczególnie konwencji nowojorskiej z 10.06.1958 r. o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń arbitrażowych⁵ oraz konwencji europejskiej z 21.04.1961 r. o międzynarodowym arbitrażu handlowym⁶, a także uwzględnić unijne i krajowe regulacje prawne dotyczące alternatywnych metod rozwiązywania sporów (*Alternative Dispute Resolution – ADR*), w tym obejmujące internetowy system rozwiązywania konfliktów (*Online Dispute*

---

⁴ Por. W. Wiewiórowski, G. Wierczyński, *Informatyka prawnicza*, Kraków 2006, s. 20.

⁵ Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 10.06.1958 r., weszła w życie 7.06.1959 r., a Polska związana nią jest od 1.01.1962 r. (Dz.U. Nr 9, poz. 41).

⁶ Konwencja europejska o międzynarodowym arbitrażu handlowym, sporządzona w Genewie dnia 21.04.1961 r., weszła w życie 7.01.1964 r., a Polska jest nią związana od 14.12.1964 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 270).

Resolution – ODR), środków komunikacji elektronicznej i podpisów elektronicznych.

Poza źródłami prawa istotne znaczenie ma ustawa modelowa UN-CITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym, która w dniu 21.06.1985 r.⁷ została przyjęta przez Komisję Międzynarodowego Prawa Handlowego, stając się punktem wyjścia wielu rozwiązań ustawowych. Nie ma ona charakteru umowy międzynarodowej, jednak jej wartość była istotna dla kształtowania poszczególnych unormowań arbitrażu w regulacjach krajowych.

Uzasadnione jest również nawiązanie do regulaminów zagranicznych i krajowych stałych sądów polubownych lub też instytucji arbitrażowych, które odgrywają fundamentalną rolę, gdyż to na nich oparty jest cały mechanizm sądownictwa polubownego, ograniczając się jednak do tych, które przewidują w swoich regulacjach zastosowanie nowych technologii. Dokonano również analizy prawnoporównawczej, prezentując rozwiązania prawne, poglądy nauki i orzecznictwa w wybranych państwach europejskich (głównie kręgu germańskiego, romańskiego, ale i słowiańskiego), azjatyckich oraz systemu *common law*. Przy wyborze kierowano się przede wszystkim stopniem zainteresowania judykatury i doktryny analizą wykorzystania i wdrażania nowych technologii w procesie arbitrażowym.

Ze względu na złożony charakter problematyki, powstałej z połączenia tradycyjnie pojmowanej kategorii procesowej z pojęciami technicznymi, analiza zagadnienia z punktu widzenia metodologicznego ma charakter analityczny, dogmatyczny, kontekstowy oraz wskazany już wyżej porównawczy.

Prezentowana w niniejszym opracowaniu analiza obejmuje przede wszystkim normy składające się na regulację prawną krajowego postępowania cywilnego dotyczącą sądownictwa polubownego, a więc

---

⁷ Ustawa modelowa UNCITRAL z 21.06.1985 r. w sprawie międzynarodowego arbitrażu handlowego ze zmianami przyjętymi w 2006 r., General Assembly Resolution 40/72 (11 December 1985), General Assembly Resolution 61/33 (4 December 2006).

norm prawa procesowego cywilnego, pomimo założenia, że to strony postępowania kształtują wskazany model procedowania, niemniej muszą trzymać się norm bezwzględnie obowiązujących. Obrany przedmiot badań sprawił, że zasadne było również odniesienie się do analogicznych regulacji funkcjonujących w sądowym postępowaniu cywilnym, jako tych, na których – choćby w sposób pośredni – zbudowany jest fundament sądownictwa arbitrażowego. Należało ująć omawiane zagadnienia, wskazując również na konieczność określenia wszystkich istotnych kontekstów przez uwzględnienie nie tylko treści badanych przepisów, lecz także ich ewolucji czy też powiązań z innymi gałęziami prawa, co wymagało ukazania omawianej problematyki z szerszej perspektywy i w powiązaniu z innymi problemami badawczymi.

Charakter podjętych badań wymagał niejednokrotnie wykorzystania źródeł internetowych, uważanych wciąż jeszcze za niestandardowe i nie-naukowe źródło danych empirycznych. O ile wiarygodność poszczególnych dostępnych w nich informacji jest wysoce zróżnicowana, to za miarodajne można uznać rekonstruowane na ich podstawie zjawisko zachodzące w elektronicznej przestrzeni prawnej. Obecnie coraz więcej spraw i działań jest przenoszonych do sieci i przez nią są one realizowane, nie mając odzwierciedlenia w świecie realnym, np. w postaci drukowanych publikacji, tym samym nie powinny być dyskredytowane i traktowane jako mniej wiarygodne czy dyletanckie.

Zasadniczym celem pracy jest teoretyczna analiza pojęcia, funkcji, zasad oraz struktury postępowania arbitrażowego z wykorzystaniem instrumentów elektronicznych. Tak ujętym celem badawczym została podporządkowana kompozycja pracy, która składa się z dziewięciu rozdziałów.

Punktem wyjścia w niniejszym opracowaniu uczyniono uwagi poświęcone analizie pojęcia i ewaluacji sądownictwa arbitrażowego. Wymagało to zdefiniowania sądownictwa polubownego w ujęciu tradycyjnym, a na jego kanwie zbudowania pojęcia arbitrażu elektronicznego, które z uwagi na trudności definicyjne może być oparte jedynie na pewnej hipotezie. Dokonano również ewaluacji postępowania arbitrażowego, w tym elektronicznego postępowania polubownego, poprzez rozważenie, czy zaliczyć go do rodzaju postępowania sądowego, postępowania

pozasądowego, alternatywnych metod rozwiązywania sporów (ADR), a w konsekwencji do coraz szybciej rozwijającego się ruchu internetowego rozwiązywania sporów (ODR). *Online Dispute Resolution* jest rozwiązywaniem i rozstrzygnięciem sporów przeprowadzonych przez połączenie kompetencji przetwarzania informacji komputerów z sieciowymi urządzeniami komunikacyjnymi w Internecie. Stanowi zbiór procedur rozstrzygania sporów, w tym procedur przeprowadzanych przeważnie w Internecie i obsługiwanych przez Internet w różnym stopniu.

W kolejnym rozdziale omówiono funkcje sądownictwa polubownego w aspekcie jego informatyzacji. Wymagało to zdefiniowania pojęcia „funkcja” i określenia jej wymiaru, wyszczególniając funkcję ochronną sądownictwa polubownego, funkcję rozstrzygania konfliktów, wraz z jej podfunkcjami – funkcją konsensualną i funkcją kreacyjną, a także wyłonienia funkcji innowacyjnej (wraz z podfunkcjami – dokumentacyjną i selekcyjną) sądownictwa polubownego. Ta ostatnia przeważnie związana jest z funkcją organizacyjną, która polega na tworzeniu pewnych form życia zbiorowego i określaniu ich struktury, na zarządzaniu i organizacji różnych dziedzin życia społecznego, przyczyniając się do ładu i porządku w społeczeństwie.

Dla reguł postępowania arbitrażowego nie pozostaje bez znaczenia upowszechnianie się: elektroniki, informatyki jako dziedziny wiedzy i umiejętności dotyczącej projektowania i wykorzystywania kodowania informacji, komputerów jako maszyn cyfrowych oraz Internetu jako globalnej infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej o poszerzającym się oddziaływaniu na każdą sferę ludzkiej aktywności. Prawo nie tylko stawia wymagania przed techniką, lecz także ją wykorzystuje do realizacji swoich celów. Sama zaś technika staje się formą sterowania zachowaniami jej użytkowników.

Ze względu na wielowymiarowość poruszanej tematyki, rozpatrywanej nie tylko w zakresie nauk humanistycznych, w której mieści się prawo, lecz także w sferze informatyki, konieczne jest spojrzenie na działania w arbitrażu w kontekście ich technicznej natury, dokonując analizy infrastruktury komunikacji elektronicznej w arbitrażu. W rozdziale III sprecyzowano zagadnienia dotyczące infrastruktury telekomunikacyjnej

(elektronicznej), którą w szerokim rozumieniu określa zespół środków technicznych materialnych i niematerialnych (programowych) warunkujących funkcjonowanie nowoczesnego rynku komunikacji elektronicznej, telekomunikacyjnej i mediów elektronicznych. W wąskim ujęciu infrastrukturę utożsamia się z sieciami łączności elektronicznej, która odpowiada kategorii „środków komunikacji elektronicznej” występujących m.in. w sądownictwie polubownym. Określono pojęcie dostępu do sieci, a także ewolucji nowych technologii jako narzędzi sądownictwa polubownego – Internetu będącego strumieniem działań interaktywnych, tworzących nową jakość w arbitrażu. Dla działań podejmowanych przy zastosowaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej istotne jest zachowanie bezpieczeństwa informacji. Wpisuje się w nią zarówno bezpieczeństwo pracy z komputerem, niebezpieczeństwa związane z dostępem do Internetu, uzależnienia, jak również zewnętrzne ataki na komputery w celu ich wykorzystania do działalności przestępczej czy zagrożenia ze strony złośliwego oprogramowania. Bezpieczeństwo informacji utożsamiane jest też z ochroną informacyjną, która polega na uniemożliwieniu i utrudnieniu zdobywania danych o fizycznej naturze aktualnego i planowanego stanu rzeczy i zjawisk we własnej przestrzeni funkcjonowania oraz utrudnienia wnoszenia entropii informacyjnej do komunikatów i destrukcji fizycznej do nośników danych. Bezpieczeństwo informatyczne jest związane zarówno z bezpieczeństwem samej informacji krążącej między węzłami sieci, jak też z bazami danych dostępnych za jej pośrednictwem⁸.

Istotne znaczenie mają rozważania zawarte w rozdziale IV, a dotyczące wpływu informatyzacji na zasady, cechy i postulaty postępowania arbitrażowego. Rozdział ten wymagał odniesienia się do zasad postępowania cywilnego, aby na ich podstawie zbudować katalog zasad, cech (właściwości) i postulatów postępowania arbitrażowego.

Zasady procesowe pojmuje się w sposób dyrektywalny lub pozadyrektywalny (opisowy). Ten ostatni służy formułowaniu opisu systemu prawa procesowego, będąc dominującym sposobem ujęcia zasad procesowych

---

⁸ A. Białas, *Bezpieczeństwo informacji i usług*, Warszawa 2006, s. 27 i n.

w polskim systemie prawnym. Przekłada się on również na formułowanie zasad w postępowaniu arbitrażowym.

Płaszczyzną rozważań stały się te zasady, cechy i postulaty, na które wpływ ma informatyzacja postępowania arbitrażowego, stąd też skupiono się na analizie zasady równości stron w kontekście wykorzystania środków komunikacji elektronicznej, zasadzie bezpośredniości, ustności i pisemności oraz poufności. Formalizm (umiarkowany) w arbitrażu w swej istocie stanowi zaś wynikającą z określonego źródła właściwość (cechę) każdej działalności ludzkiej prawnie zorganizowanej, nie traktując jej jako zasady procesowej.

Do postulatów postępowania arbitrażowego zaliczono: szybkość, sprawność oraz jego efektywność. Informatyzacja postępowania arbitrażowego skłoniła do przyjęcia jeszcze dwóch postulatów tego postępowania: transparentność i intuicyjność systemów informatycznych, jako tych, które mają zapewnić jakość działania w procesach i orzekaniu szeroko pojętego ODR.

Podstawowe znaczenie mają uwagi odnoszące się do umów wykorzystujących środki elektroniczne w arbitrażu, którym poświęcono rozdział V. Badanie charakteru prawnego i aspektów formalnych zapisu na sąd polubowny, skupiło się na określeniu istoty zapisu na sąd polubowny i jego natury prawnej oraz przeanalizowaniu formy, w jakiej zapis na sąd polubowny może być sporządzony, tj. formy pisemnej, formy elektronicznej, formy dokumentowej z ograniczeniem zastosowania tej ostatniej, a także form następczych czynności zawartego zapisu na sąd polubowny oraz form ujętych w aktach prawa międzynarodowego. Rozważania objęły problematykę klauzuli arbitrażowej przez odesłanie oraz kwestię zapisu na sąd polubowny przez przystąpienie do wzorca umowy zamieszczonej na stronie internetowej, a także skutki niezachowania formy zapisu na sąd polubowny. Należało również zasygnalizować zagadnienie zautomatyzowanych umów arbitrażowych i podstawy prawnej ich występowania, a także istnienie umów fakultatywnych zawieranych przez strony postępowania arbitrażowego.

Przed dokonaniem analizy informatyzacji postępowania arbitrażowego obejmującej poszczególne jego etapy, od momentu zainicjowania, przez jego przebieg, aż do sfinalizowania, niezbędne było przyjrzenie się problematyce elektronicznych czynności w arbitrażu i dokonanie ich podziału, właśnie według wskazanej konsekwencji. Doprowadziło to do scharakteryzowania w rozdziale VII czynności elektronicznych inicjujących postępowanie przed sądem polubownym, na które składa się m.in. wskazanie momentu wszczęcia postępowania arbitrażowego.

Moment wszczęcia postępowania arbitrażowego nie zawsze należy łączyć z wniesieniem pozwu, ponieważ nieraz musi ono być poprzedzone licznymi czynnościami stron, co odróżnia arbitraż od cywilnego postępowania rozpoznawczego. Specyfika wynika z roli procesowej, którą wyznacza się wezwaniu na arbitraż, jeżeli chodzi o określenie tego momentu. Wezwanie na arbitraż i pozew arbitrażowy to dwa podstawowe pisma procesowe decydujące lub współdecydujące (współ z umową o arbitraż) o zakresie podmiotowym i przedmiotowym postępowania arbitrażowego, tworząc swoisty model dwustopniowego inicjowania postępowania arbitrażowego⁹.

Właściwe ustalenie chwili zainicjowania postępowania arbitrażowego ma istotne znaczenie ze względu na materialnoprawne i procesowe skutki tego zdarzenia. Dotyczy to przede wszystkim ustalenia, kiedy w ramach polubownego rozstrzygnięcia sporu mamy do czynienia z postępowaniem przed sądem polubownym, by sprecyzować pierwszą czynność podejmowaną przez stronę przed tym sądem, która może być uznana za przerywającą bieg terminu przedawnienia. Z uwagi na formę dokonywanych czynności potrzebne było określenie formy pozwu, odpowiedzi na pozew i pozwu wzajemnego, a także ustalenie możliwości dołączania dokumentów elektronicznych do pierwszych pism. Omawiając elektroniczne pisma inicjujące postępowanie, należy wspomnieć o skardze wnoszonej poprzez internetową platformę ODR, która musi mieć postać elektroniczną (tj. elektroniczny formularz skargi).

---

⁹ T. Wiśniewski, M. Hauser-Morel [w:] *System prawa handlowego. Arbitraż handlowy*, t. 8, red. A. Szumański, Warszawa 2015, s. 562.

W rozdziale VIII skoncentrowano się na omówieniu przebiegu elektronicznego postępowania polubownego.

Istotne okazało się ustalenie miejsca arbitrażu, w tym określenie siedziby arbitrażu w postępowaniu polubownym prowadzonym za pomocą środków komunikacji elektronicznej, z uwagi na dwie zasadnicze koncepcje w sprawie znaczenia miejsca arbitrażu. Pierwsza dotyczy miejsca arbitrażu rozumianego jako fikcyjna lokalizacja postępowania dokonana ze względu na konieczność powiązania postępowania arbitrażowego z określonym systemem prawa (lokalizacja prawna). Druga dotyczy faktyczno-technicznej natury arbitrażu (lokalizacja geograficzna), która sprowadza się do miejsca rzeczywistego dokonywania czynności w postępowaniu arbitrażowym. Problem jest istotny w postępowaniu arbitrażowym prowadzonym za pośrednictwem komunikacji elektronicznej, ze względu na jego zdekoncentrowanie, gdyż odbywa się w warunkach wirtualnych, a strony i arbitrzy znajdują się w różnych lokalizacjach.

Niezbędne było omówienie elektronicznej komunikacji w postępowaniu arbitrażowym, która podobnie jak ma to miejsce w sądowym postępowaniu cywilnym – może mieć charakter bilateralny. Sąd arbitrażowy występuje w postępowaniu polubownym nie tylko jako odbiorca, lecz także jako nadawca różnego rodzaju pism, co dotyczy pism wnoszonych przez strony postępowania, jak również pism, za pomocą których sam sąd polubowny kontaktuje się ze stronami postępowania. Dodatkowo pojawiła się kwestia relacji między sądem państwowym a sądem polubownym (działalność sądu państwowego w ramach współpracy z sądem polubownym i nadzoru nad jego działalnością), co wiąże się problematyką komunikacji elektronicznej między tymi sądami.

Istotne stadium każdego postępowania rozpoznawczego stanowi postępowanie dowodowe, na które składają się czynności (tzw. dowodowe) związane z zaoferowaniem dowodów, dopuszczeniem dowodów, ich przeprowadzeniem za pomocą konkretnych środków dowodowych oraz utrwaleniem materiału dowodowego. Z punktu widzenia omawianej problematyki podstawowe znaczenie miało omówienie czynności dowodowych w arbitrażu, tj. przedstawienie i dopuszczenie dowodów, zawieranie umów dowodowych, przeprowadzenie dowodów za po-

mocą nowoczesnych kanałów komunikacji, tj. na odległość, a także wykorzystanie dowodów o charakterze elektronicznym, głównie dokumentu elektronicznego oraz innych nowoczesnych źródeł dowodowych pojawiających się wraz z rozwojem rynku usług elektronicznych i informatycznych, które pozwalają na coraz szersze utrwalanie zjawisk zewnętrznych i rzeczywistości.

Z przeprowadzaniem dowodów za pomocą środków komunikacji elektronicznej skorelowane jest zagadnienie wyznaczenia elektronicznego posiedzenia sądu polubownego i zastosowania elektronicznego protokołu, dzięki któremu utrwalanie przebiegu rozpraw za pomocą nagrań stanowić może jeden z przejawów uwzględniania oczekiwań stron co do kształtu postępowania arbitrażowego.

Postępowanie arbitrażowe może zakończyć się ważnym merytorycznym orzeczeniem (wyrokiem), jak też w sposób polubowny, którego konsekwencją jest wydanie postanowienia o umorzeniu postępowania lub też innym postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie. W tym zakresie niezbędne stało się dokonanie w rozdziale IX analizy natury prawnej wyroku sądu polubownego oraz zakresu jego orzekania jednocześnie definiując wyrok sądowy i arbitrażowy, który będąc produktem końcowym, musi powstawać na bazie pewnych reguł, ale i sam musi odpowiadać pewnym wymogom. Samo wydanie wyroku poprzedzają czynności konwencjonalne w postaci obrad (narady) oraz głosowania nad zapadającym orzeczeniem.

Forma wyroku jest jego zewnętrznym przejawem, umożliwiającym jej uporządkowanie, komunikację, utrwalenie oraz oddzielenie danej treści od innych treści. W tym aspekcie konieczne było poddanie badaniu formy, w jakiej można sporządzić wyrok arbitrażowy, tj. formy pisemnej, jako wynikającej z przepisów kodeksowych oraz poczynienie rozważań w zakresie dopuszczalności formy elektronicznej wyroku w krajowym oraz zagranicznym porządku prawnym, co prowadziło do określenia konsekwencji prawnych niezachowania właściwej formy wyroku arbitrażowego.

Strony mogą zakończyć postępowanie przed sądem polubownym również w sposób polubowny, gdyż ugoda jest z wielu względów lepszym środkiem rozwiązania sporu niż orzeczenie sądu. W omawianym zagadnieniu istotna jest kwestia formy ugody arbitrażowej, która może być zawarta w protokole sporządzonym z przebiegu posiedzenia arbitrażowego (lub w odrębnym dokumencie stanowiącym część protokołu), a także przybrać formę wyroku, co jest specyficznym uregulowaniem, nieznanym postępowaniu cywilnemu w przypadku zawarcia ugody sądowej, ani postępowaniu mediacyjnemu, w sytuacji sporządzenia ugody przed mediatorem. Postępowanie arbitrażowe może również zakończyć się wydaniem formalnego (procesowego) orzeczenia.

W pracy uwzględniono stan prawny, dorobek nauki prawa i orzecznictwo na dzień 1.03.2019 r.

Rozdział I

POJĘCIE I EWALUACJA SĄDOWNICTWA ARBITRAŻOWEGO

1. Określenie sądownictwa polubownego

1.1. Tradycyjne pojęcie sądownictwa polubownego

Sądownictwo polubowne jest kwestią filozofii politycznej, u podstaw której leży założenie, że ludzie powinni mieć swobodę w kreowaniu swych prywatnych relacji zgodnie ze swoją wolą, z zastrzeżeniem norm bezwzględnie obowiązujących i zasad porządku publicznego¹. Pojęcie „sądownictwo polubowne” nie posiada definicji legalnej w Kodeksie postępowania cywilnego², lecz zostało sformułowane w poglądach doktryny i judykatury. Definicje te są heterogeniczne, dokonując przeważnie kwalifikacji tego pojęcia przez pryzmat: charakteru sprawy i stron sporu, treści, formy i skutków zapisu na sąd polubowny, sposobu powołania

---

¹ J. Paulsson, *The Idea of Arbitration*, Oxford 2013, s. 10 i n.

² W ustawie z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm.) – Część piąta zatytułowana jest – „Sąd polubowny (arbitrażowy)”. W przepisach tej części ustawodawca posługuje się wyłącznie pojęciem – sąd polubowny, a jedynie w art. 1186 używa określenia „arbitraż” w nawiązaniu do „wezwania na arbitraż”. Brak natomiast w Kodeksie postępowania cywilnego pojęcia „sądownictwo polubowne”, „sądownictwo arbitrażowe” lub „sąd arbitrażowy”. W literaturze (T. Ereciński, K. Weitz, *Sąd arbitrażowy*, Warszawa 2008, s. 15) wskazuje się, że przytoczone pojęcia są równoznaczne, ale tradycji polskiego języka prawnego i prawniczego bardziej odpowiadają terminy – „polubowny” lub „polubowne”.

arbitrów i zasad, według których orzekają, podstawy rozstrzygnięcia, a także mocy wiążącej wyroku³. Przytoczenie najczęściej pojawiających się definicji w literaturze przedmiotu umożliwi zbudowanie, jeśli nie precyzyjnego, to chociażby hipotetycznego pojęcia – „arbitraż elektryczny”.

S. Dalka przez sądownictwo polubowne, zwane także sądownictwem arbitrażowym, rozumie „powszechny tryb rozstrzygania spraw cywilnych, odznaczający się tym, że organ rozstrzygający nie jest sądem państwowym i kompetencją swą, wyłączającą orzecznictwo sądów państwowych opiera na umowie stron”⁴.

S. Kuratowski przyjmuje, że „sądem polubownym [...] jest sąd niepaństwowy, powołany wolą stron do rozstrzygnięcia sporu, a mający oparte na ustawie prawo ferowania wyroku”⁵.

W. Siedlecki stoi na stanowisku, że „sądem polubownym jest sąd niepaństwowy powołany zgodną wolą stron stosunku cywilnoprawnego do rozstrzygnięcia ich sporu wyrokiem mającym moc prawną równą wyrokowi sądu państwowego”⁶.

---

³ A.W. Wiśniewski, *Międzynarodowy arbitraż handlowy w Polsce. Status prawny arbitrażu i arbitrów*, Warszawa 2011, s. 29.

⁴ S. Dalka, *Sądownictwo polubowne w PRL*, Warszawa 1987, s. 15. Podobną definicję podają T. Ereciński, K. Weitz, *Sąd...*, s. 17; K. Weitz, *Sądownictwo polubowne a sądy państwowe*, PS 2007/3, s. 6; Ł. Błaszczak, M. Ludwik, *Sądownictwo polubowne (arbitraż)*, Warszawa 2007, s. 2.

⁵ S. Kuratowski, *Sądownictwo polubowne. Studium teoretyczno-praktyczne z uwzględnieniem prawodawstwa, obowiązującego w trzech dzielnicach Rzeczypospolitej i polskiego kodeksu postępowania cywilnego z roku 1930*, Warszawa 1932, s. 4; por. też K. Potrzebowski, W. Żywicki, *Sądownictwo polubowne. Komentarz dla potrzeb praktyki*, Warszawa 1961, s. 11; S. Dalka, *Sądownictwo...*, s. 15.

⁶ W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Część szczegółowa*, Warszawa 1959, s. 375; W. Siedlecki *Postępowanie cywilne*, s. 560; W. Siedlecki [w:] W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2004, s. 429.

Z kolei F. Zedler wskazuje, że „sąd polubowny można zdefiniować jako zespół osób (osobę) wyznaczony przez strony stosunku prawnego do rozstrzygnięcia sprawy cywilnej”⁷.

T. Ereciński i K. Weitz za sąd polubowny (arbitrażowy) uznają sąd prywatny, powołany wolą stron, „które powierzają wskazanym przez siebie arbitrom rozstrzygnięcie ich sporu prawnego”⁸.

Z kolei A.W. Wiśniewski podaje krótką definicję arbitrażu, koncentrując się na jego nieodzownych, fundamentalnych elementach – „arbitraż polega na tym, że zwaśnione strony zgodnie wskazują osobę trzecią, która ma wydać wyrok rozstrzygający ich spór”⁹.

Podobnie B. Gessel-Kalinowska vel Kalisz pojęcie arbitrażu sprowadza do stwierdzenia, że „zwaśnione strony zgodnie wskazują osobę trzecią, która ma wydać wyrok rozstrzygający spór”¹⁰.

Zdaniem E. Marszałkowskiej-Krześ sąd polubowny jest powołany na mocy umowy poddającej temu sądowi sprawy sporne pomiędzy stro-

---

⁷ F. Zedler, *Zapis na sąd polubowny* [w:] *Umowy w obrocie gospodarczym*, red. A. Koch i J. Napierała, Kraków 2006, s. 384.

⁸ T. Ereciński, K. Weitz, *Sąd...*, s. 13.

⁹ A.W. Wiśniewski, *Międzynarodowy...*, s. 29; tenże, *Charakter prawny instytucji arbitrażu w świetle nowelizacji polskiego prawa arbitrażowego*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2008/2, s. 54. Autor wskazuje, że prawo regulujące instytucję arbitrażu poddaje szeregowi dalszych precyzujących lub ograniczających kwalifikacji każdy element definicji arbitrażu: pojęcia stron i sporu, treść, formę i skutki umowy o arbitraż, sposób powołania arbitra lub arbitrów, procedurę prowadzącą do rozstrzygnięcia sporu, podstawy rozstrzygnięcia oraz moc wiążącą wyroku niewykonanego dobrowolnie. Niemniej jednak większość spotykanych w literaturze definicji arbitrażu uwzględnia w jakimś stopniu także wskazane prawne uściślenia i ograniczenia. Istota arbitrażu zawarta w teź definicji musi jednak pozostać nienaruszona: jeżeli prawo narzuca obowiązek poddania się orzeczeniu „arbitrów” bez względu na umowę stron, to nawet przy zachowaniu zewnętrznych form organizacji zespołu orzekającego i postępowania wypracowanych przez praktykę arbitrażową mamy do czynienia tylko z quasi-arbitrażem, specyficzną odmianą państwowego orzecznictwa sądowego.

¹⁰ B. Gessel-Kalinowska vel Kalisz [w:] *Diagnoza arbitrażu. Funkcjonowanie prawa o arbitrażu i kierunki postulowanych zmian*, red. B. Gessel-Kalinowska vel Kalisz, Wrocław 2014, s. 25.

Aneta Małgorzata Arkuszewska – adiunkt na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego; radca prawny; stały mediator przy Sądzie Okręgowym w Rzeszowie, kierownik Centrum Mediacji i Rozwiązywania Sporów na WPiA UR, mediator: Ośrodka Mediacyjnego przy Wyższej Szkole Inżynieryjno-Ekonomicznej z siedzibą w Rzeszowie oraz Ośrodka Mediacyjnego przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Rzeszowie; autorka licznych publikacji naukowych z zakresu postępowania cywilnego oraz alternatywnych metod rozwiązywania sporów.

Autorka przeprowadziła analizę informatyzacji postępowania arbitrażowego przez pryzmat funkcji sądownictwa polubownego, zasad rządzących tym postępowaniem oraz wpływu zastosowania nowych technologii na założenia konstrukcyjne postępowania polubownego. Omówiła wykorzystanie prawa nowych technologii w arbitrażu z perspektywy jego zainicjowania, przebiegu oraz zakończenia.

W monografii oparto się głównie na przepisach Kodeksu postępowania cywilnego, niemniej odwołano się również do źródeł prawa międzynarodowego, szczególnie konwencji nowojorskiej z 10.06.1958 r. o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń arbitrażowych oraz konwencji europejskiej z 21.04.1961 r. o międzynarodowym arbitrażu handlowym. W szerokim zakresie uwzględnione zostały nie tylko unormowania prawne, lecz także regulacje instytucji arbitrażowych polskich i zagranicznych. Powołano również bogatą literaturę, w tym anglojęzyczną.

Książka zainteresuje prawników praktyków, a także przedstawicieli innych profesji biorących udział w postępowaniu arbitrażowym, zarówno w charakterze biegłych, jak i uczestników postępowania.

9788381604550 W01P01

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8160-455-0

9 788381 604550

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL